

Novica Vujović

Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine

Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, 2020., 195 str.

Novica Vujović doktorand je u Institutu za jezikoslovlje Fakulteta humanističkih znanosti Šleskoga sveučilišta u Katowicama te suradnik u nastavi na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost u Cetinju, gdje predaje povijest crnogorskoga jezika, leksikologiju i leksikografiju te dijalektologiju. Sudjelovao je u osnivanju *Cetinjskih filoloških dana* i trenutačno je tajnik Organizacijskoga odbora te konferencije. Član je Redakcije *Lingua Montenegrina, časopisa za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja* cetinjskoga Fakulteta za crnogorski jezik i književnost. Osim filoloških radova Novica je Vujović objavio i dvije knjige poezije – *Vođen bojom noći* (2002.) i *Riječi* (2008.), a njegove su pjesme zastupljene u zbornicima poezije *Fluid* (2006.), *Sedam noćnih rukopisa* (2007.) i dr. Član je Crnogorskoga filološkog društva, Crnogorskoga PEN centra i Crnogorskoga društva nezavisnih književnika.

U monografiji *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine*, prerađenoj i dopunjenoj inačici magistarskoga rada (koji je obranio 2016. na Filološkome fakultetu Univerziteta Crne Gore), autor je prikupio i obradio oko 660 toponima, oko 180 muških i oko 100 ženskih osobnih imena te 50-ak osobnih nadimaka.

Knjiga ima pet poglavlja: *Uvod* (str. 17–39), *Toponimija Barjamovice, Velestova i Markovine* (str. 41–94), *Antroponimija Barjamovice, Velestova i Markovine* (str. 95–123), *Zaključak* (str. 125–130) i *Rječnik* (131–180). Drugo i treće poglavlje središnja su poglavlja – u njima autor analizira vlastitim terenskim istraživanjem prikupljenu onimijsku građu.

Drugo je poglavlje podijeljeno na pet potpoglavlja. U prvome od njih – *Apelativi u toponomastičkim strukturama* – Vujović ističe da se brojni toponimi na proučavanome području temelje na apelativima. Potom ukratko prikazuje odnos apelativa i toponima pozivajući se na radove Mitra Pešikana i Petra Šimunovića. U nastavku donosi popis najčešćih apelativa u toponimskim strukturama te njihove oblike i značenja uspoređuje s građom i zaključcima znanstvenika koji su se bavili različitim vidovima onomastičkoga proučavanja toponima drugih crnogorskih predjela. Iz prikupljene toponimijske građe izdvaja ove apelative: *do, do-lovi, dolina/e, glavica/e, jama/e, kamen/kam, krš, kamenica/e, kom, lokva, ljut, ober, osoje, prisoje, pod, prodo, rupa, uba, zgrada/e*. Na kraju ovoga potpoglavlja autor zaključuje da »registar najfrekventnijih apelativa (...) dokazuje da su geografske odlike regije, odnosno morfologija i sastav terena uslovile govor

stanovništva, naročito leksiku – onih koji imenuju – te je apsolutno očekivan znatan broj imena s terminima *glavica, rupa, kam, krš, ljut, ober* i dr., kao i širok izbor mogućnosti kombinovanja s antroponimima, orijentacionim odredbama i drugim riječima u procesu imenovanja» (str. 54).

Ustvrdivši da se većina prikupljenih toponima temelji na prozirnoj motivacijskoj osnovi, autorovo su zanimanje privukli toponimi »za čije postanje u nauci ne nalazimo dovoljno obavještenja i nepodijeljenih mišljenja tumača. Cilj onomastičara je, dakako, suzbijanje nagađanja i odgonetanje nerasvijetljenih mjesta, te je u cjelokupnome procesu analize geografskih imena nemjerljivo značajno korišćenje rezultata više naučnih disciplina« (str. 55). O 20-ak takvih toponima (npr. *Anovi, Bailovača, Crno počivalo, Garač, Glede, Markovina, Prlina, Sintolija, Vignjište, Zabovanje*) autor piše u drugome potpoglavlju (*O postanku nekih toponima*) drugoga poglavlja.

Pri semantičkoj razredbi toponimijske građe (treće potpoglavlje) izdvaja toponime s atributom *gornji/donji* (npr. *Donja Turčinova rupa, Gornja Turčinova rupa*), ojkonime (*Barjamovica, Velestovo, Markovina*), hidronime (npr. *Miličina glavica, Rajkov lokanj*), oronime (npr. *Garač, Kopitnik, Lisac, Vučić*), fitotoponime (npr. *Drenovi, Šeničine*), toponime zoonimskoga podrijetla (npr. *Magaričine vale, Zečica*), toponime koji odražavaju »vizuelno-kvalitativna svojstva zemljišta« (npr. *Pješćine, Bijeli krš*), one koji oslikavaju »antropogene aktivnosti« (npr. *Jovove lazine, Popove doline*), toponime nastale od antroponima (npr. *Markičevina, Šćepanovi podi*) te toponime izvedene »prema anatomskim oblicima« (npr. *Kurtača, Koža glavica*). Unutar svake toponimijske skupine provodi daljnju podjelu.

U četvrtome je potpoglavlju riječ o strukturnoj razredbi toponima, koje dijeli na: toponime nastale sufiksalsnom tvorbom (npr. *Međedača, Grbavica*), prefiksalsnom tvorbom (npr. *Zanoga*), prefiksalsno-sufiksalsnom tvorbom (npr. *Prigredin(e)*), te na složene toponime unutar kojih izdvaja složenice (npr. *Šenokos*), dvočlane toponime (npr. *Jastrebinje kose*) i tročlane toponime (npr. *Strana iznad Kosmača*). U petome potpoglavlju među stranim elementima u analiziranim toponimima razlučuje one motivirane apelativima orijentalnoga (npr. *Stara džada*), starobalkanskoga (npr. *Katunište*), grčkoga (npr. *Ploča*) i romanskoga (npr. *Klačina*) podrijetla.

Trećemu poglavlju autor daje naslov *Antroponimija Barjamovice, Velestova i Markovine*. Tu analizi podvrgava prezimena, osobna imena te osobne nadimke. U obzir su uzeta samo ona prezimena koja su danas potvrđena na istraživanome području, a ne i prezimena koja su podrijetlom s toga područja. Većina je analiziranih prezimena nastala od osobnih imena, i kršćanskih i narodnih. U prezimenima sufiksalsne tvorbe najzastupljeniji je sufiks *-ić*. Zanimljiv je podatak da se u Barjamovici, Velestovu i Markovini »uz prezimena i porodične ogranke oblicima na *-ić* (...) označuje i očinstvo (Drago Nikolin je Drago Nikolić)«. Neka od osobnih

imena zasjeđočena u Barjamovici, Velestovu i Markovini sreću se i u Njegoševim djelima (npr. *Andrija, Đikan, Čekla*). Iz razgovora s informantima autor doznaje da je riječ o patrijarhalnim sredinama, gdje se radovalo rođenju sina, dok rođenje kćeri nije dočekivano s veseljem. S time povezuje činjenicu da su se njegovi ispitanici prisjećali »mnogo više imena muških predaka nego ženskih«. Uz ime ženske osobe uvijek se navodi ime oca ili muža (ako je udana) (npr. *Četna Petrova, Ike Novakova*). U strukturnoj analizi osobnih imena autor zasebno razmatra muška osobna imena tipa *Đuro, Jovo* (koja su s vremenom izgubila prvotnu osobinu hipokorističnosti) i ženska osobna imena tipa *Stane, Maše* (nastala prema vokativnim oblicima). Razlučuje se sveukupno 28 različitih osnova u muškim i 25 u ženskim imenima. Osobna su imena tvorena srastanjem, sufixacijom i prefiksacijom. Autor izdvaja osnove u muškim i ženskim narodnim osobnim imenima (npr. *Bor-, Drag-, Mil-, Nov-, Rad-, Slav-, Vlad-, Živ-; Dar-, Des-, Zlat-* itd.). U nastavku nabraja sufikse kojima su imena tvorena (npr. *-ak, -an, -ić, -ko, -oš, -un* i dr.). Posebnu pozornost posvećuje osobnim imenima izvedenim od »opštih riječi« *mio, rad, vuk* i *drag*. Na osnovi brojčanih pokazatelja autor zaključuje da su u Barjamovici, Velestovu i Markovini najčešća muška osobna imena *Marko* i *Nikola*, a najčešće je žensko osobno ime *Petrana*. Manje je potpoglavlje posvećeno kršćanskim osobnim imenima »kojima je obogaćena slovenska jezička osnova«. U semantičkoj se analizi osobnih imena izdvajaju zaštitna osobna imena (npr. *Vučeta, Živana*), teoforna osobna imena (npr. *Boško; Vjera*), osobna imena izvedena od naziva za biljne vrste (npr. *Jagoda, Ljiljana*), osobna imena s pridjevom u osnovi (npr. *Drago; Velika*), osobna imena »u značenju oganj« (*Žarko*), osobna imena nastala od apstraktnoga pojma (npr. *Dušan, Mirko*) te osobna imena potvrđena u toponimima (npr. *Braleta, Nikac*). Autor se na kraju poglavlja o antroponimiji kratko osvrnuo na osobne nadimke, naglasivši da ih informanti nevoljko navode, osobito kada je riječ o pogrdnicama te o nadimcima osoba s kojima su u zavadi, ali i o odmilicama za osobe iz svoje uže obitelji, što odražava sociokulturni kontekst. Za svako od triju naselja čijom se onimijom bavi donosi popis muških i ženskih osobnih nadimaka te nabraja završetke najčešćih nadimaka.

Iza *Zaključka* (str. 125–130), u kojemu se sumiraju prethodnom analizom dobiveni rezultati, dolazi *Rječnik* (str. 131–180). U njemu su abecedno poredani toponimi s osnovnim opisima referenata u svim trima naseljima. Slijedi abecedni popis toponima zabilježenih u dokumentaciji Uprave za nekretne PJ Cetinje. Sastavni je dio rječnika i abecedni popis antroponima – prezimena i osobnih imena. Valja naglasiti da su u *Rječniku* svi toponimi i antroponimi naglašeni (u prethodnim poglavljima navode se bez oznake naglaska). Knjiga završava popisom literature (str. 181–195).

U knjizi *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine* istaknuto je kako je gotovo potpuna izmjena socijalne i demografske slike crnogorskoga sela nakon

Drugoga svjetskog rata onomastičarima znatno otežala rad. Pristup obrađenoj građi – opis lokaliteta u toponomastičkim istraživanjima, sustavno proučena prethodna istraživanja, izdvojene dijalektne značajke prikupljenih imena na svim jezičnim razinama te povijesna retrospekcija obrađene imenske građe – sve to govori u prilog svrhovitosti ovoga rada. Istraživanje kakvo je proveo Novica Vujović pridonosi očuvanju i poznavanju crnogorske onimije, osobito stoga što je toponimija i antroponimija obrađenoga područja do ovoga istraživanja bila samo djelomično popisana bez primjerene razredbe i onomastičke analize. Autorovo dobro poznavanje kraja čijom se onimijom bavi, kao i pomno odabrani informanti, rezultirali su monografijom koja je važan prinos poznavanju crnogorske antroponimije i toponimije.

Katarina Lozić Knezović